

Mats Parner

Tunnelseendets dystra pånyttfödelse

Marxism eller trotskism heter en 320-sidig stridsskrift, som Oktoberförlaget gav ut i en första upplaga på 5000 ex 1972. Det är ett bedrövligt arbete. Sida upp och sida ner försvarar de båda författarna Lars Gustafsson & Kurt Wickman nästan varje aspekt av den politik som utfördes i Sovjetunionen under Josef Stalins ledning fram till 1953. Samtidigt fördöms Lev Trotskij (1879–1940) på välkänt, och ökänt, maner som anpassling, kappvändare, opportunist, streber, vindflöjel och de arbetandes svurne fiende i alla möjliga tonarter.

Redan samma år, 1972, publicerade *Fjärde Internationalen* i dubbelnumret 7/8 – *Lögnens renässans* – ett ovanligt gediget svar på Gustafssons/Wickmans katastrofala omvälvning av historien. På drygt 100 tättskrivna sidor vederlade Kenth-Åke Andersson med humor, raffinemang och överlägsen kunskap de två Oktoberförfattarnas mischmasch ner till minsta kommatecken.¹

Jag skriver inte detta med syftet att försvara 'trotskismen', om vilken jag uppriktigt sagt har rätt diffusa begrepp. Vad jag förfäktar är något annat, nämligen att K-Å Anderssons inlagor rent kvalitativt befinner sig på en vida högre nivå än Gustafssons/Wickmans arbete samt att detta rimligen inte kan ha undgått någon – under förutsättning att man gjort sig besväret att se efter. Ja, den ideologiska återvändsgränd som eufemistiskt kallas "marxism-leninism" bomrades sorgfälligt igen här i landet 1972 med *Lögnens renässans*. I själva verket borde den ha stängts betydligt tidigare än så.² Den teori och praktik som kom att utmejslas i sovjetstaten med Josef Stalin som frontfigur bar i de flesta avseenden destruktivitetens särmärke. Det har länge varit känt och väldokumenterat.

Mot den ovan tecknade bakgrunden är det minst sagt gåtfullt att – det sedermera nedlagda men i dag återuppståndna... – Oktoberförlaget år 2019 sände ut en 425-sidig hagiografi med

¹ Se [Inledning till "Lögnens renässans"](#) (innehåller länkar till övriga delar). Denna och följande noter är samtliga tillagda av MF.

² Boken *Marxism eller trotskism* var egentligen kulmen på en antitrotskistisk kampanj som började med en annan skrift som också hade Wickman/Gustafsson som författare. Men denna gång var det FNL-grupperna (DFFG) som stod för utgivningen. Denna skrift ledde till en omfattande debatt, som finns samlad i [Debatten om "Trotskismen, fronterna och vietnamrörelsen"](#), där även ingår kompletterande dokument och referenser.

titeln *En annan syn på Stalin*. Boken sammanställdes redan 1994 av Ludo Martens (1946–2011) från Belgien och har i den svenska utgåvan ett porträtt av en fryntligt piprökande, och godmodigt framåtblickande, kamrat Stalin på titelsidan. För översättningen till det idiom som förr benämndes 'ärans och hjältarnas' har Lars GM Lindgren från Stockholm men i dag bosatt i Karlstad svarat. Enklast kan man säga att Martens i sin bok upprepar och repriserar alla de nattståndna lögner som omsorgsfullt är vederlagda bortom allt rimligt tvivel. På nytt framställs Stalin här som en Guds gåva till den frihetslängtande mänskligheten och som en banbrytande och kreativ marxistisk teoretiker, inte i de kända proportionerna 70/30 utan snarare i proportionerna 95/5. Det är groteskt. Jag återkommer senare till relevanta delar av bokens innehåll.

Men först vill jag påpeka att jag och översättare GM Lindgren umgicks regelbundet för några år sedan. Trots politiska åsiktsskillnader hade vi frejdiga meningsutbyten om såväl ditt som datt och stod på god fot med varandra. När jag så fick veta att han åtagit sig att översätta Martens uråldriga studie avrådde jag bestämt och underströk det idiotiska i att glorifiera Stalin och allt vad han representerar. Åt sådant ägnar man sig bara inte. Dessvärre vädjade jag för-gäves. I dag tycker jag, bildligt uttryckt, att jag skulle ha ställt kabinetsfråga och gjort vad jag kunnat för att mota Lasse i grind. Skälet är moraliskt. Om ens vänner tenderar att hoppa i galen tunna, så bör man söka förhindra det – och det med skärpa.

Det är inte alldeles lätt att recensera Martens digra utgåva. Slående är att de politiska aktörerna i hans ideologiska universum genomgående tecknas som antingen goda eller onda, vilket sedan präglar hans syn på de konflikter som behandlas. Ljusets krafter strider oavlåtligt mot det avgrundsdjupa och rikligt företrädade mörkrets – alltså mot höger- och vänsteropportunisterna, slemma trotskister, Chrusjtjov- och Gorbatsjov-fans, socialdemokratiska ynkyggar, lömska revisionister, obotfärdiga titoister och skamlösa klassförrädare på olika håll. "Varje kommunist", betonar författaren i sin inledande programförklaring, "måste inta en attityd av systematisk misstro mot all 'information' som tillhandahålls av borgerskapet och Chrusjtjov-sympatisörerna kring Stalin-epoken." Gott – men varför ska den systematiska misstron vara enkelriktad? Om så är fallet, har man ju tagit ställning i förväg och det utan att informera sig alls.

Vidare tycker Martens att följande sanning ska formuleras i eldskrift på gator och torg: "Borgarklassen vill få alla människor att betrakta marxismen-leninismen som död och begravnen, eftersom denna klass är fullständigt medveten om den kommunistiska analysens riktighet och vitalitet." Man kan bara ta sig för pannan. Överfört till våra dagar svenska förhållanden skulle detta rimligtvis betyda att Ebba Busch, Kristersson, Pehrsson och Jimmie Åkesson i själar och hjärtan är helt införstådda med att kapitalismen måste krossas i en blodig revolution och att proletariatets diktatur bör utropas i omedelbar anslutning till arbetarmassornas segerfest. Hycklare existerar, förvisso, men enbart konspirationsteoretiker torde inbilla sig att deras fiender har uppfattningar som helt skiljer sig från vad de offentligt ger uttryck för.

Enligt Martens hade det självupppoffrande och idogt arbetande proletariatet i allians med bönderna all makt i 1930-talets sovjetrike. Demokratiska inslag i väst avfärdar han däremot, föraktfullt, konsekvent och reflexmässigt, som "demokratiska" – med ironiska citations-tecken. På det sättet bagatelliserar han också folk mordet i Pol Pots Demokratiska Kampuchea (1975–78) som "folk mord" (sid 151). Resningen i Ungern etiketteras i gengäld som en blodig kontrarevolution – utan citationstecken...

Med både fasa och skräckblandad förtvivlan drar jag mig till minnes att exakt samma frasmångleri och självtillräckliga besserwissermentalitet hade allvarstygda företrädare under min

tid i KFML i 70-talets inledningsskede. Vi höll oss med ett rituellt språk inte olik de religiösa väckelsernas.³

Man har i decennier känt till att den svält och de väldiga hungerkatastrofer som framkallades av Stalin och hans män 1932–33 för att neutralisera böndernas motstånd mot tvångskollektiviseringen kostade minst 4 000 000 individer livet, huvudsakligen i Ukraina, norra Kaukasus och i Kazakstan. I Ukraina har begreppet ’*Holodomor*’ – den stora hungern – myntats.⁴ Lika obestridligt är att rättegångarna i Moskva 1936–38 under Den Stora Terrorn (också känd som Jezjovstjinnan) var rena skådeprocesser, där ärrade partiveteraner och många andra dömdes för idel uppiktade brott.⁵ Än mindre är det någon hemlighet att den sk Molotov-Ribbentrop-pakten av den 23 augusti 1939 innehöll flera hemliga tilläggs klausuler gällande Polen, Finland, Rumänien, Estland, Lettland och Litauen, klausuler som gav de båda signatär-makterna Tyskland och Sovjetunionen utomrättsliga befogenheter och ledde till krigsutbrottet.

Martens avspisar allt detta som borgerlig eller nazistisk propaganda. Marxist-leninistiska grupperingar gör alltid på det viset. Deras marxism är aldrig någonting annat än en rad okränkbara och sakrosankta trosartiklar och dogmer som till varje pris måste försvaras mot dolska och utifrån kommande attacker, iscensatta av borgerliga agenter, femtekolonnare, gravplundrare, ränksmidare och andra skadegörare. Anti-intellektualism, historieförfalskning och konspirationstänkande ingår i helhetsbilden. Släktskapet med obskyra religiösa sekter kan inte beskrivas på annat sätt än som intimt. Det råder, tors jag hävda, inget tvivel om att den historiske gestalten Josef Stalin bär huvudansvaret för denna sällsynt olyckliga utveckling (eller snarare avveckling).

Förtrycket i Sovjetunionen mildrades några snäpp och en mer verklighetsbaserad syn på tingen gjorde entré, då Nikita Chrusjtjov blev kommunistpartiets generalsekreterare efter Stalins bortgång. Martens gör sig till tolk för en helt annan uppfattning: med Chrusjtjov i maktens boningar, dvs i Kreml, segrade den borgerliga kontrarevolutionen, de socialistiska landvinningarna omintetgjordes, och kapitalismen restaurerades.⁶ Sedan tidigare har Oktoberförlaget rätt betydande aktieposter i världsfrånvända tankar av just det slaget. Dessa poster skaffade man sig genom att, 1974 och 1975, ge ut Nils Holmbergs verk *Fredlig kontrarevolution* i två separata delar.⁷

Men finns över huvud taget ingenting positivt att säga om framtidne Martens *En annan syn på Stalin?* Jo, översättningsarbetet är (dessvärre) habilt och korrekturfelen relativt få. Därutöver noll och intet.

³ I vissa fall ledde det till bildandet sekter av de mest groteska slag. Mest extrem i Sverige är den maoistiska rebellrörelsen, som bildades 1968. Dess kortvariga historia beskrivs detaljerat av författaren Torbjörn Säfve i [Rebellerna i Sverige](#). Ett annat senare exempel (som dock inte är lika galet som rebellrörelsen) ges av författaren Magnus Utvik i den självbiografiska *Med Stalin som Gud* (2011), se [Om ”Med Stalin som Gud” – en självbiografisk dokumentär](#).

Men sektmentalitet har egentligen alltid varit utmärkande för stalinistiska organisationer. Se t ex [Vi trodde på kommunismen](#), där f d kommunistiska författare berättar om sina erfarenheter.

⁴ Se Moshe Lewin, [Bönderna och sovjetmakten: 1928-1930. En studie av kollektiviseringen i Sovjetunionen](#) och Alec Nove, [Sovjets ekonomiska utveckling \(i utdrag\)](#)

⁵ M Parner, [För spionage finns inget annat straff än galgen...](#) och [Arthur Koestler och Moskvaprocesserna](#).

⁶ En läsvärd redogörelse för slutet av Stalin-epoken och Chrusjtjovs uppstigande till makten ges av Wolfgang Leonard i [Sovjet i omvandling 1952-1956](#). Se även Roy Medvedevs biografi över [Nikita Chrusjtjov](#).

⁷ Denna bok gav upphov flera kritiska recensioner och debatt även i Holmbergs eget SKP: [Fredlig kontrarevolution - en debatt](#). Se även avsnittet ”Maoistiska varianter: Holmberg, Bettelheim och hans kritiker” i Marcel van der Linden: [Västerländsk marxism och Sovjetunionen](#).

Stalin-biografier

Det finns sedan tidigare flera Stalin-biografier på svenska. De flesta är trots sina brister läsvärda, med undantag av två:

- 1) [Stalin](#) av Sergej Dmitrievsky. Den är från 1931. Författaren är en rysk nationalist och fascist som senare blev varm Hitler-anhängare (se introduktionen för fler uppgifter om författaren).
- 2) [J.V. Stalin – bolsjevikernas stålhårde ledare](#), en sovjetisk biografi från 1947, som är genomsyrad av den Stalin-kult som kulminerade vid denna tid.

Här följer en lista (i tidsordning) av övriga Stalinbiografier:

Boris Souvarine: [Stalin. En kritisk studie över bolsjevismen](#) (1939)

Leo Trotskij: [Stalin del 1](#) (1940)

Isaac Deutscher: [Stalin](#) (1961)

Anton Karlgren: [Stalin - Bolsjevismens väg från leninism till stalinism](#) (1942)

Roy Medvedev: [Stalin och stalinismen](#) (1981)

På engelska har det kommit ut ett stort antal Stalin-biografier under de senaste årtiondena. Den som fått mest uppmärksamhet är den trilogi som författats av amerikanen Stephen Kotkin. Av dem har de två första delarna kommit ut: *Stalin Vol. 1 Paradoxes of power, 1878-1928* och *Stalin, Vol. II: Waiting for Hitler, 1928-41*.

Vissa recensenter anser att detta arbete är den ”definitiva” Stalin-biografen, vilket undertecknade inte kan hålla med om. Den är dock läsvärd.

På marxistarkivet finns flera utdrag ur del 2 av biografen: [Terror som statskonst](#), [Från en klippbrant](#), [Vad pågick i nr 1:s hjärna](#) och [Mordet på Nin](#).

Det finns också flera recensioner (de flesta av del 1):

Sheila Fitzpatrick: [Om Stephen Kotkins Stalin-biografi](#)

Fred Williams: [Recension av Stephen Kotkins Stalin: Paradoxes of Power 1878-1928](#)

Tony Wood: [Dzjugasjvilis liv](#)

/ Martin F